

Međunarodni dan pismenosti – 8. septembar

Međunarodni dan pismenosti (International Literacy Day) UNESCO-ova je inicijativa. Cilj je da se svake godine međunarodna zajednica podsjeti na status pismenosti i obrazovanja odraslih na globalnom nivou, odnosno da se upozori na problem nepismenosti, koji još postoji u većem dijelu svijeta.

Ideja o obilježavanju Međunarodnog dana pismenosti pojavila se u septembru 1965. godine u Teheranu, na Svjetskoj konferenciji ministara obrazovanja, čija tema je bila iskorjenjivanje nepismenosti. Na konferenciji je predstavljena inicijativa za proglašavanjem jednog dana u godini Međunarodnim danom pismenosti, kako bi se na taj dan slavilo, ali i upozoravalo na važnost pismenosti na međunarodnom nivou. Kao dan obilježavanja odabran je **8. septembar**, a UNESCO je s obilježavanjem Međunarodnog dana pismenosti počeo već sljedeće, 1966. godine.

Prema podacima Instituta UNESKO za statistiku u svijetu postoji oko 774 miliona nepismenih osoba što čini oko 16,1% stanovništva starog 15 i više godina - većinom žena. Još 67 miliona djece osnovnoškolskog uzrasta nije u školi, a 72 miliona adolescenata nižeg srednjoškolskog uzrasta takodje ne može da ostvari svoje pravo na obrazovanje. Najmanja stopa pismenosti, oko 23%, je u Maliju.

Međunarodni dan pismenosti prošle (2011) godine, bio je posvećen povezanosti pismenosti i mira. Četiri su temeljna shvatanja pismenosti danas: (1) pismenost kao autonoman set vještina, (2) pismenost kao primijenjena, prakticirana i situirana, (3) pismenost kao proces učenja i (4) pismenost kao tekst.

Pismenost je ljudsko pravo, implicitno sadržano u pravu na obrazovanje. Ono je prepoznato kao pravo u nizu međunarodnih konvencija te uključeno u tekstove ključnih međunarodnih deklaracija. **Opštom deklaracijom o ljudskim pravima iz 1948.** godine priznato je pravo na obrazovanje, a time i pravo na pismenost. Dvije su, međutim, deklaracije otišle još dalje tako je u **Deklaraciji iz Persepolisa (1975)** rečeno: Pismenost nije sama sebi svrha. Ona je temeljno ljudsko pravo. **Hamburška deklaracija (1997)** naglašava kako je pismenost, koja u širem smislu obuhvata znanje i vještine koje su potrebne svima u svijetu brzih promjena, osnovno (...) ljudsko pravo.

Pismenost je, dakle, prepoznata ne samo kao pravo po sebi, nego i kao mehanizam za ostvarivanje drugih ljudskih prava. No ona sa sobom nosi i brojne druge prednosti: donosi korist pojedincu, utičući na njegovo samopouzdanje, osnažujući ga za individualnu i kolektivnu akciju, oslobađajući njegovu kreativnost i osposobljavajući ga za kritičku refleksiju stvarnosti. Takođe, političke i kulturne koristi te koristi u područjima poput obrazovanja, očuvanja zdravlja, reprodukcije i ravnopravnosti polova vezane su za podizanje nivoa pismenosti, a određena je i veza između pismenosti i ekonomskog rasta.

Studije pokazuju da je pismenost značajan i snažan instrument koji se može upotrijebiti za postizanje brojnih društveno vrijednih ciljeva, ali svaki je instrument moguće i zloupotrijebiti.

Pismenost je kompleksan i dinamičan koncept. Teorije pismenosti razvile su se od onih usredotočenih isključivo na promjene u pojedincu do kompleksnijih pogleda koji zahvataju i šire društvene kontekste (pismena okolina i pismeno društvo) koji podstiču i omogućavaju aktivnosti i praksu pismenosti. U skladu s ovim razvojem, razvilo se i shvatanje pismenosti u

međunarodnoj zajednici kreatora politika od shvatanja pismenosti kao jednostavnog procesa sticanja osnovnih kognitivnih vještina, preko korišćenja ovih vještina na načine koji pridonose socioekonomskom razvoju, do razvijanja kapaciteta za društvenu svijest i kritičku refleksiju kao podlogu za lične i društvene promjene.

Zanimljiv je i pristup postmoderne teorije, koja pismenost posmatra kao instrument moći i ugnjetavanja koji legitimiše dominantne diskurse i ugrožava jezike, kulture i lokalno znanje, odnosno *kao alat kreiranja mišljenja*.

